

POSTANOWIENIE

Dnia 12 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku P. S.A. w K.
przy uczestnictwie P. S.A. w W. i D. K.
o stwierdzenie nabycia służebności gruntowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 12 stycznia 2017 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki D. K.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu
z dnia 23 kwietnia 2015 r., sygn. akt I Ca 474/14,

- 1. uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Rejonowego w Mielcu z dnia 28 sierpnia 2014 r. sygn. akt I Ns (...) i wniosek oddala,**
- 2. odstępuje od obciążenia wnioskodawcy kosztami postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawca P. S.A. w K. wniósł o stwierdzenie, że spółka P. S.A. z siedzibą w K. nabyła przez zasiedzenie z dniem 1 lutego 2009 roku (względnie z dniem 1 stycznia 2011 roku) służebność gruntową, względnie poprzednik prawny

wnioskodawcy spółka P. S.A. z siedzibą w W., nabył przez zasiedzenie z dniem 1 stycznia 2001 r. służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu na nieruchomości stanowiącej obecnie własność D. K., położonej w miejscowości S. (gmina M.), składającej się z działki o numerze ewidencyjnym [...], dla której Sąd Rejonowy w Mielcu prowadzi księgę wieczystą [...].

Postanowieniem z dnia 13 lutego 2012 r. Sąd Rejonowy w Mielcu oddalił wniosek. Stwierdził, że nie wystąpił trzydziestoletni okres posiadania służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu przy przyjęciu złej wiary posiadacza. W wyniku apelacji wnioskodawcy, Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu postanowieniem z dnia 24 maja 2012 r. I Ca 133/12 uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Okręgowy wskazał, że przyjęcie przez Sąd pierwszej instancji złej wiary po stronie wnioskodawcy nie znajduje uzasadnienia i przywołał w tym zakresie postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2008 roku I CSK 171/0 (OSNC 2010 nr 1, poz. 15).

Postanowieniem z dnia 28 sierpnia 2014 r. Sąd Rejonowy w Mielcu stwierdził, że P. S.A. z siedzibą w W. nabyła przez zasiedzenie z dniem 31 grudnia 2000 roku służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu na nieruchomości położonej w S. stanowiącą działkę numer [...], objętej księgą wieczystą [...] prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Mielcu polegającą na przeprowadzeniu linii elektroenergetycznej 400kV relacji P. - R. przez nieruchomość obciążoną poprzez posadowienie na niej słupa linii elektroenergetycznej i przeprowadzenie napowietrznych przewodów linii elektroenergetycznej i zapewnieniu każdorazowemu właścicielowi tejże linii elektroenergetycznej prawa dostępu w tym przechodu i przejazdu przez obciążoną nieruchomość w celu przesyłu energii elektrycznej linią elektroenergetyczną 400kV relacji P. - R. oraz dokonywania kontroli, przeglądów, konserwacji, modernizacji, usuwania awarii, naprawy i wymiany słupa linii elektroenergetycznej, przewodów linii elektroenergetycznej lub innych niezbędnych elementów tej linii przechodzącej przez działkę [...] oraz eksploatacji tej linii w pasie technologicznym w zakresie szerokości całej działki [...] - w sposób wskazany na mapie z dnia 22.04.2014 r. sporządzonej przez biegłego z zakresu geodezji mgr inż. T. W. - wariant II k. 515 akt sprawy, a stanowiącej

integralną część postanowienia, w tym dokonywania wycinki drzew i krzewów rosnących w pasie technologicznym linii w sposób niezbędny dla zapewnienia prawidłowego i niezakłóconego korzystania z linii.

U podstaw tego rozstrzygnięcia legły następujące ustalenia i płynące z nich wnioski.

Decyzją z dnia 20 lipca 1977 r. numer [...] Naczelnik Gminy w M. na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości zezwolił Zakładowi Energetycznemu w R. na przeprowadzenie linii elektroenergetycznej 400 kV P. - R. m.in. przez nieruchomość stanowiącą obecnie własność uczestniczki D. K., stanowiącą działkę [...] - pkt I podpunkt 17 decyzji. Zakończenie budowy linii nastąpiło w 1980 roku i w tymże roku linia ta została oddana do eksploatacji. Modernizacja linii nastąpiła w 1988 r.

Do dnia 30 grudnia 2009 r. przedsiębiorstwo przesyłowe eksploatowało linie przesyłowe bez żadnych przeszkód ze strony właściciela działki [...], dopiero zaś w tym dniu złożony został w Sądzie Rejonowym w Mielcu pozew przez uczestniczkę D. K., w którym domagała się usunięcia z działki [...] instalacji przesyłowej. Powództwo w tej sprawie zostało oddalone wyrokiem z dnia 11 lipca 2011 r., I C 331/09, który uprawomocnił się z dniem 20 października 2011 r. w wyniku oddalenia apelacji.

Na działce [...] posadowiony jest jeden słup elektroenergetyczny, zaś na całej jej długości przebiega energetyczna linia napowietrzna. Działka użytkowana jest rolniczo - do końca lat 90 XX wieku jako pastwisko, zaś w późniejszym okresie jako działka orna. Zakres oddziaływania linii elektroenergetycznej 400 kV jest niemniejszy niż po 40 metrów od osi linii. Oddziaływanie to wynika z wpływu linii przesyłowej na otoczenie poprzez: oddziaływanie pola elektromagnetycznego, hałas (szумы akustyczne), zakłócenia radiotechniczne. Zasięg pasa technologicznego w odniesieniu do działki [...] pokrywa całą jej szerokość, tym samym cała działka znajduje się w zakresie niekorzystnego oddziaływania linii napowietrznej.

Sąd Rejonowy, odwołując się do oceny prawnej Sądu Okręgowego, stwierdził, że wobec istnienia decyzji administracyjnej z dnia 20 lipca 1977 r. numer

[...] wydanej w oparciu o art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (tekst jedn.: Dz.U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64 ze zm., dalej: „ustawa”), a odnoszącej się do działki nr [...] i eksploatacji przez przedsiębiorstwo przesyłowe linii napowietrznej od roku 1980 do chwili obecnej, należało uznać, że przedsiębiorstwo przesyłowe było posiadaczem służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu w dobrej wierze.

Zwrócił uwagę, że w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, OSNC 2014, nr 7-8, poz. 68) wyjaśniono, że „wykonywanie uprawnień w zakresie wynikającym z decyzji wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy, stanowiącej tytuł prawny do ich wykonywania, nie prowadzi do nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu”. W uchwale tej wyjaśniono, że skoro taka decyzja w odniesieniu do nieruchomości została wydana, a przedsiębiorstwo przesyłowe źródło swych uprawnień do eksploatowania linii i jej remontu i modernizacji wywodzi właśnie z tejże decyzji, to wniosek o zasiedzenie nie może być zostać uwzględniony.

Sąd Rejonowy doszedł jednak do wniosku, że powołane zmiany w judykaturze nie mogły wpłynąć na rozstrzygnięcie sprawy, wobec wiążącej go oceny prawnej wykonywania uprawnień przez przedsiębiorcę przesyłowego w oparciu o decyzję z dnia 20 lipca 1977 r. jako posiadania służebności w dobrej wierze. Skoro bez wątplenia zostało to władztwo rozpoczęte w 1980 r., to termin zasiedzenia zakończył bieg w dniu 31 grudnia 2000 r. Zauważył jednocześnie, że powództwo w sprawie I C 331/09, jako wytoczone po tej dacie, nie mogło przerwać biegu zasiedzenia służebności.

Wyraził zapatrywanie, że należało przyjąć, iż zasiedzenie służebności gruntowej o treści służebności przesyłu następuje w zakresie nie tylko widocznego na gruncie za pośrednictwem zmysłu, wzroku i dotyku trwałego urządzenia, ale także w zakresie jego oddziaływania, ograniczającego właściciela nieruchomości w swobodnym korzystaniu z nieruchomości w szerszym zakresie niż mogłoby to wynikać z samego posadowienia urządzenia. W szczególności dotyczy to znoszenia niekorzystnego oddziaływania pola elektromagnetycznego, konieczności

eliminacji ewentualnych zagrożeń dla funkcjonowania sieci i innych ograniczeń związanych np.: z dojazdem do linii, co ogranicza możliwość zabudowy, nasadzenia drzew i wysokich krzewów. Pas technologiczny o szerokości po 40 metrów od osi linii w całości pokrywa działkę [...], która jest węższa od wspomnianego pasa. Służebność zatem w czasie biegu okresu jej posiadania obciążała całą nieruchomości, jednakże nie zmieniając jej rolniczego charakteru. Jego zdaniem, ograniczenie zasiedzenia wyłącznie do słupa i napowietrznych linii na działce [...] nie odpowiadałoby treści zasiadanej służebności, która to treść była znacznie szersza, gdyż obejmowała nie tylko uprawnienia do wejścia na działkę, ale również oddziaływanie linii, tj. immisje. Apelację uczestniczki postępowania D. K. Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu postanowieniem z dnia 23 kwietnia 2015 r. oddalił. Podzielił dokonane przez sąd pierwszej instancji ustalenia i jego argumentację prawną.

Podkreślił, że Sąd pierwszej instancji w motywach zawartych w uzasadnieniu do zaskarżonego postanowienia ostatecznie przyjął, że doszło do nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesylu, z wyraźnym jednak podkreśleniem, iż związany jest oceną prawną i wskazaniem Sądu drugiej instancji wyrażonymi w uzasadnieniu postanowienia zapadłego w dniu 24 maja 2012 r., I Ca 133/12 (art. 386 § 6 k.p.c.). Podniósł jednocześnie, że ocena i wskazania sądu drugiej instancji wynikały z judykatury wypracowanej na datę poprzedniego postanowienia zapadłego w dniu 24 maja 2012 r.

Odnosząc się do uchwały składu powiększonego Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, zwrócił uwagę, że decyzja wydana na podstawie art. 35 ustawy prowadzi do wywłaszczenia właściciela nieruchomości przez trwałe ograniczenie jego prawa. Przedsiębiorca korzystający z urządzeń przesylowych przystępuje do wykonywania uprawnień, jakie dla niego wynikają z ustaw wywłaszczeniowych nie „obok” właściciela, ale w zakresie, w którym właściciel został ograniczony w przysługującym mu prawie w interesie publicznym i na rzecz państwa. Działania przedsiębiorcy, który legalnie postawił urządzenia na cudzej nieruchomości w związku z wywłaszczeniem jej właściciela są wykonywaniem uprawnień zagwarantowanych temu przedsiębiorcy w ustawie. Nie są to akty posiadania cudzej nieruchomości.

Wyraził pogląd, że nie ma znaczenia, iż decyzja Naczelnika Gminy M. z daty 20.07.1977 r. skierowana była do A. K., zamiast do C. K., skoro funkcjonowała w obrocie prawnym. Wobec więc związania sądu drugiej instancji własną oceną prawną i wskazaniem co do dalszego postępowania (art. 386 § 6 k.p.c.), Sąd Okręgowy apelację uczestniczki D. K. na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił.

W skardze kasacyjnej opartej na zarzucie naruszenia prawa materialnego skarżąca uczestniczka postępowania zarzuciła naruszenie art. 292 k.c. w zw. z art. 172 § 1 k.c. przez ich błędną wykładnię i zastosowanie sprowadzające się przede wszystkim do uznania, że wnioskodawca był posiadaczem „samoistnym” w dobrej wierze co najmniej od 1980 r. służebności gruntowej, odpowiadającej treści służebności w sytuacji, gdy decyzja Naczelnika Gminy M. z dnia 20 lipca 1977 r., nie została skierowana do osoby będącej posiadaczem działki nr [...], tj. do A. K., syna J. i A., którego nie łączył żaden związek z C. K., której została doręczona. Uczestniczka wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz postanowienia Sądu Rejonowego w Mielcu, z dnia 28 sierpnia 2014 r. I Ns 474/14 i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku, czy postanowienia co do istoty sprawy sądu drugiej instancji rzeczywiście wiążą ten sąd, przy ponownym rozpoznaniu sprawy, co nie dotyczy następującej w międzyczasie zmiany stanu prawnego. Ten wyjątek nie dotyczy zmiany tzw. wykładni abstrakcyjnej dokonanej przez Sąd Najwyższy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2009 r., I CSK 284/08, Legalis i z dnia 9 listopada 2012 r., IV CSK 151/12, Legalis). Nie jest oczywiście także zmianą stanu prawnego orzeczenie Sądu Najwyższego zapadłe w innej sprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2003 r., III CRN 76/02, Legalis). Natomiast w piśmiennictwie i w judykaturze nie budzi wątpliwości pogląd, według którego ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu orzeczenia sądu drugiej instancji nie wiążą Sądu Najwyższego przy rozpoznaniu wniesionej skargi kasacyjnej (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia

1998 r., I CKN 595/97, OSNC 1998, nr 12, poz. 211 i z dnia 22maja 2014 r., III PK 113/13, LEX nr 1483409).

Sąd Najwyższy mógł więc ocenić w ramach podniesionego zarzutu naruszenia art. 292 w zw. z art 172 § 1 k.c., czy w świetle ustalonego i wiążącego Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) stanu faktycznego sprawy istniały podstawy do zastosowania tych przepisów i uwzględnienia wniosku o zasiedzenie. Skarżąca przeoczyła, że Sąd Okręgowy stwierdził, iż decyzja Naczelnika Gminy w M. z dnia 20 lipca 1977 r. nr [...] została skierowana do A. K.. Z kolei w skardze podnosi, że miała być przesłana C. K., a powinna być skierowana właśnie do A. K.. Oczywiście, dla Sądu Najwyższego wiążące było ustalenie tego faktu przez Sąd Okręgowy.

Przede wszystkim jednak podnieść należy, że ocena skuteczności, w tym ostateczności decyzji administracyjnej nie należy do kognicji sądów powszechnych. Brak więc było podstaw do badania przez Sądy *meriti* w niniejszym postępowaniu, czy powinna być doręczona A. K., czy C. K.. Do czasu jej ewentualnego wzruszenia na drodze administracyjnej - w obecnym postępowaniu cywilnym, stanowiła dokument urzędowy wiążący sąd cywilny. Zresztą skarżąca nie podniosła, aby wystąpiła do organu administracyjnego o jej wzruszenie. W tym stanie rzeczy - mając na względzie znaczenie powołanej decyzji dla uprawnień wnioskodawczyni, odpowiadających w istocie treści ograniczonego prawa rzeczowego, trzeba było podzielić pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w powołanej uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, że jej wydanie wyłączyło możliwość nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu.

W tym stanie rzeczy należało ocenić, że podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona i tym samym zachodziła przesłanka wydania orzeczenia reformatoryjnego. Dodać należy, że w postępowaniu nieprocesowym art. 398¹⁶ k.p.c. ma odpowiednie zastosowanie (art. 13 § 2 k.p.c.). Zgodnie z ogólnie przyjętymi w prawie zasadami „odpowiedniego” stosowania przepisów trzeba było w tym wypadku uwzględnić istotę i odrębności postępowania nieprocesowego (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 1975 r., OSNCP 1976, nr 10, poz. 219).

Wprawdzie postępowanie cywilne ze swej istoty służy realizacji indywidualnych, czyli prywatnych interesów podmiotów prawa prywatnego, które zgodnie z zasadą dyspozycyjności same dochodzą ochrony swoich interesów przed sądem, niemniej nie oznacza to, że interes publiczny, rozumiany jako interes dotyczący ogółu, czyli całego społeczeństwa, nie jest obecny w tym postępowaniu (por. art. 7 k.p.c.). Interes publiczny występuje w poszczególnych sprawach cywilnych z różnym natężeniem, lecz jest on obecny przede wszystkim w sprawach przekazanych do trybu nieprocesowego. Zarówno w interesie indywidualnym, jak i ogólnym jest, aby chociażby ze względu na tzw. społeczne koszty wymiaru sprawiedliwości kończyć sprawy możliwie szybko, co oczywiście nie może rzutować na obniżenie merytorycznego poziomu ich rozpoznawania. Dodać należy, że z art. 6 w zw. z art. 34 i 35 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. Nr 61, poz. 284),

Stanowie, że każdy ma prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły sąd.

Niewątpliwie, w świetle powyższych uwag, naruszeniem zasady ekonomii procesowej byłoby w przedstawionych okolicznościach przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania tylko po to, żeby bez potrzeby dalszego jej wyjaśniania Sąd Okręgowy oddalił wniosek. Z tego względu trzeba było wywieść, że odpowiednie w tym wypadku stosowanie art. 398¹⁶ k.p.c. dawało możliwość wydania orzeczenia reformatoryjnego. W drodze wykładni funkcjonalnej więc przyjęto, że wniosek skarżącej D. K. o uchylenie orzeczeń Sądów obydwu instancji nie stanowił przeszkody do wydania orzeczenia oddalającego żądanie Polskich Sieci Elektroenergetycznych S.A.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.